

УДК 658.152:658.589

Ткаченко А.М., д.е.н., професор
зав. кафедрою економіки підприємства

Тимошенко Д.М.
спеціаліст кафедри економіка підприємства
Запорізька державна інженерна академія

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ткаченко А.М., Тимошенко Д.М. Інвестиційне забезпечення інноваційного потенціалу промислового підприємства. В статті розглянуто особливості сутності інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу промислового підприємства, механізми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Ткаченко А.М., Тимошенко Д.Н. Инвестиционное обеспечение инновационного потенциала промышленного предприятия. В статье рассмотрены особенности сущности инвестиционного обеспечения инновационного потенциала промышленного предприятия, механизмы инвестиционного обеспечения инновационного развития предприятия

Tkachenko A., Timoshenko D. Investment security contributions innovative potential of industrial enterprises. In article features the essence of investment security contributions innovative potential of industrial enterprises, investment security feature innovative enterprise development

Вступ. Перехід суб'єктів господарювання на інноваційний шлях розвитку можливий лише за умови формування та реалізації інноваційного потенціалу, як основи цього розвитку.

Інвестиційне забезпечення визначає динаміку інноваційного розвитку підприємства. Водночас на ефективність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства суттєво впливає структура та якість здійснення інвестиційної діяльності. Тому дослідження закономірностей та особливостей інвестиційної діяльності для формування концепції інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства на сьогодні є важливим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній економічній літературі широко і ґрунтовно висвітлюються питання інвестування інноваційної діяльності. Значний внесок у теоретичні дослідження процесів інвестування зробили вітчизняні вчені-економісти Ю.Бажал, П.Беленький, А.Гойко, М.Долішний, М.Денисенко, М. Крупка, О.Лапко, С.Онишко, В.Опарін, В.Федоренко. Проблемі фінансового забезпечення інноваційного розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств присвячено низку робіт відомих науковців, зокрема А.Р. Гальчинського, В.М. Гейця, О.М. Алімова, О.І. Амоші, А.І. Акмаєва, Г.Г. Пивняка, В.І. Саллі, А.І. Кабанова,

Л.Л.Стариченка, А.П. Дуни, Л.М. Рассуждай, Ю.З. Драчука, Н.І. Новікової, А.М. Дуброва, М. І. Крупки, К. І. Ільїної та ін.

Не до кінця дослідженою частиною інвестиційної діяльності вітчизняних промислових підприємств є питання, які пов'язані з управлінням інвестиційним потенціалом, а також особливості, що впливають на цей процес у сучасних умовах.

Мета роботи: розглянути особливості сутності інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу промислового підприємства, особливості інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – визначається як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1]. Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва та підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
- товарна продукція;
- механізми формування споживчого ринку та збуту товарної продукції.

В економічній літературі термін “інновація” інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, який втілюється в нових продуктах і технологіях. Інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом.

У літературних джерелах є чимало визначень інновацій. Наприклад, за змістом чи внутрішньою структурою розрізняють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські та ін. Виокремлюють такі ознаки, як масштаб інновацій (глобальні та локальні); параметри життєвого циклу; закономірності процесу впровадження.

Таким чином, можна навести кілька визначень цього терміна:

- інновація - це підсумковий результат створення та освоєння принципово нового або модернізованого засобу (нововведення);
- інновація в широкому розумінні - прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продуктів, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного або іншого характеру;
- нововведення - це розвиток технології, техніки, управління на стадіях зародження, освоєння, дифузії на інших об'єктах.

Відповідно до міжнародних стандартів інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, який втілюється у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності [5, с. 377].

Так, А. Череп вважає, що під інвестиціями слід розуміти тільки ті вкладення, метою яких є отримання прибутку (доходу). І саме за цією метою потрібно відрізняти інвестиції від інших вкладень коштів. Інвестиції – це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку (доходу). Таке визначення інвестицій чіткіше та зрозуміліше [6, с. 16].

Бланк І. визначає інвестиції як «вкладення капіталу у всіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або позаекономічного ефекту, отримання якого базується на ринкових принципах та пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності» [3, с. 17].

За визначенням В. Федоренка, інвестиції - це вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання відсотків від банківських вкладень капіталу [5, с. 7]. Вчений вважає основним мотивом інвестицій одержання прибутків у вигляді приросту капіталу. Результати досліджень теорії інвестицій засвідчують наявність взаємозв'язку між інвестиційною діяльністю та приростом капіталу. Особливо висока ефективність інвестицій досягається при фінансуванні інноваційних проєктів. Отже, завдяки інвестуванню підприємств відбувається зростання її економічного потенціалу, і, відповідно, забезпечується розвиток економіки підприємства. Із сформульованої тези можна зробити такий висновок: інвестиції є одним із способів забезпечення інноваційного розвитку підприємства.

Останнім часом в економічній літературі визначились нові форми інвестицій, які входять до складу реальних інвестицій - інноваційні інвестиції та інтелектуальні інвестиції.

Інноваційні інвестиції – це вкладання у нововведення. В принципі, при стабільній економіці всі інвестиції повинні бути водночас інноваціями. За умов кризи можливі інвестиції на підтримку діючих технічно відсталих виробничих фондів [4, с. 14].

Висвітлення сутності інвестицій необхідно здійснювати в контексті проблеми інноваційного розвитку підприємства: вкладання всіх видів цінностей у господарський комплекс підприємства з метою одержання доходу як засобу нагромадження капіталу для забезпечення його інноваційного розвитку. Тому не можна погодитися з думкою, що «за стабільної економіки всі інвестиції мають бути водночас інноваціями», оскільки саме в цьому і простежуються взаємозв'язок між інвестиційною та інноваційною діяльністю, які формують основу інноваційного розвитку підприємства.

Під інноваційним розвитком підприємства слід розуміти якісно новий рівень збалансованого розвитку господарського комплексу підприємства за рахунок впровадження інноваційних програм, що забезпечують оновлення й нарощування його економічного потенціалу. Ключова роль у реалізації інноваційного розвитку підприємства відводиться інвестиційному забезпеченню інноваційної діяльності. В цьому контексті актуальну думку висловлює С. Іщук: «Визначальний вплив на розвиток промислового виробництва здійснює науково-технічний прогрес, який на практиці втілюється у вигляді інновацій» [2, с.389].

В економічній літературі категорія «інноваційний потенціал» розглядається на різних рівнях узагальнення, виділяють інноваційний потенціал конкретної інновації, суб'єктів інноваційного процесу, економічного середовища, підприємства, галузі, регіону, країни тощо.

Під інноваційним потенціалом промислового підприємства розуміють комплекс взаємопов'язаних ресурсів і здатності до їх реалізації, котрі визначають його спроможність приводити у відповідність внутрішні та зовнішні можливості розвитку підприємства на основі постійного пошуку, використання та розвитку нових сфер та способів ефективної реалізації існуючих та перспективних ринкових можливостей.

Принциповою відмінністю інноваційного потенціалу промислового підприємства від його науково-технічного є те, що при визначенні першого акцент робиться на потенціалі ринкової реалізації нововведення, тобто враховується наявність факторів ринкової кон'юнктури, здатність ринку сприймати інновації, зусилля, які докладає підприємство для стимулювання збуту, оцінки ємності ринку, просування товару на ринок.

Інвестиційно-інноваційна діяльність набуває комплексного характеру завдяки формуванню інвестиційних ресурсів, які забезпечують потреби підприємства в інвестиціях для реалізації інноваційних програм.

Особливість інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу підприємства полягає в тому, що воно має виконувати роль інструменту розширеного відтворення основного капіталу господарського комплексу підприємства. Такий підхід до інвестиційного забезпечення дає підстави розглядати його як основне джерело формування інвестиційних ресурсів і фінансування всіх сфер діяльності підприємства. Тільки за умови інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку інвестиційно-інноваційна діяльність набуває комплексного характеру, що дає можливість регіональній економіці динамічно розвиватися і формувати фінансові ресурси, які забезпечують соціальні та екологічні потреби підприємства.

Таким чином, на підприємстві відбувається процес колообігу інвестицій, коли інвестиційна діяльність стає основою інноваційної діяльності, в результаті чого відбувається безперервне розширене відтворення основного капіталу господарського комплексу, завдяки якому створюються можливості для забезпечення зростаючих потреб підприємства в інвестиціях. Отже, концептуальною передумовою інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства має стати формування інвестиційних ресурсів.

Кожне підприємство повинно прагнути до формування відповідного інноваційного потенціалу, під яким розуміють здатність підприємства забезпечувати виробничі процеси новими технікою, технологією та спроможністю випускати нові товари (послуги).

Інноваційний потенціал підприємства розглядається як можливість, здатність підприємства втілити новітні досягнення науки і техніки в нові товари, технології їх виготовлення, організаційні та управлінські рішення, спроможність задовольнити запити споживачів і принести підприємству прибуток. Для оцінки стану інноваційного потенціалу визначено граничні рівні показників, що дає змогу приймати рішення про достатність чи недостатність рівня розвитку окремих складових інноваційного потенціалу для впровадження інновацій конкретної спрямованості.

Вважаємо, що інноваційний потенціал - це сукупність науково-технологічних, виробничих, фінансово-економічних, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки.

Узагальнення аналітично-статистичних джерел інформації дозволяє виділити такі групи факторів інноваційного розвитку підприємств:

законодавчі - формують правову основу інноваційного розвитку підприємств в Україні на основі системи законних та підзаконних актів;

організаційно-управлінські - здійснюють вплив через інституційно-управлінські та інституційно-організаційні зміни в інноваційній сфері;

фінансово-економічні - визначають особливості здійснення інноваційної діяльності підприємств з позицій грошово-кредитних, бюджетно-податкових, амортизаційних важелів інноваційного розвитку;

техніко-технологічні - здійснюють вплив на технічні та технологічні сторони інноваційної діяльності промислових підприємств;

соціальні - відділяють вплив соціальних наслідків інноваційного розвитку від впливу багатьох інших факторів;

екологічні - визначають вплив нових технологій, нових матеріалів, нових видів енергії на довкілля в процесі інноваційної діяльності підприємств;

гуманітарні - впливають на інноваційний розвиток через ступінь освіченості населення, рівень знань і науки в країні;

інформаційні - визначають особливості інноваційного розвитку підприємств на основі використання інформаційних ресурсів.

Основна увага статті зосереджена на вивченні фінансово-економічних та соціальних факторів інноваційного розвитку підприємств України. Фінансово-економічні фактори узагальнюють вплив грошово-кредитних, бюджетно-податкових, амортизаційних важелів інноваційного розвитку промислових підприємств і мають важливий позитивний вплив при переході від фіскальної орієнтації до стимулюючих механізмів економічного зростання.

Таким чином, можна виділити основні стримуючі фактори інноваційного розвитку промислових підприємств: низький рівень державного фінансування інноваційного розвитку та недостатність власних коштів підприємств; низька інвестиційна активність вітчизняних, зарубіжних інвесторів; недосконалість

податкового законодавства; відсутність мотивації вітчизняних підприємств до впровадження НДДКР та реалізації їх результатів; послаблення взаємозв'язків науки та виробництва. Тому активізація інноваційного розвитку підприємств повинна бути пов'язана, по-перше, з оновленням основних виробничих фондів, які мають стати головним джерелом збільшення обсягів виробництва та створення умов для виготовлення вітчизняної продукції на рівні кращих світових зразків. По-друге, розвиток інноваційної діяльності має бути органічно пов'язаним з ресурсозбереженням і приводити до суттєвого зменшення витрат матеріалів на одиницю продукції. По-третє, виходячи з сучасних умов, інноваційний розвиток повинен мати соціальну спрямованість, де саме людина, якість та безпека її життя матимуть забезпечити пріоритети інноваційного розвитку.

Таким чином, головною метою інноваційного процесу в Україні є підвищення соціально-економічної ефективності виробничої сфери на базі системного удосконалення всіх елементів та матеріалізації наукових знань і підвищення соціального забезпечення.

Підвищення інноваційної активності промислових підприємств потребує створення привабливих умов інноваційного інвестування, а саме:

- розвиток правових основ інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств в Україні з метою створення ефективного правового механізму гарантій захисту інвестицій,

- стабілізація та розвиток економічних процесів в окремих промислових регіонах та в країні в цілому сприяння розвитку банківської системи України через широке залучення іноземного капіталу, застосування сучасних банківських технологій та інструментів для забезпечення якості банківських послуг та спрямування банківського капіталу до інноваційного інвестування,

- сприяння розвитку інноваційної та інвестиційної інфраструктури (фондових, товарних та універсальних бірж, депозитаріїв, інститутів спільного інвестування, інноваційних та інвестиційних фондів, технопарків, страхових компаній, науково-консультаційних центрів),

- реформа податкової системи та поетапне зниження податкового навантаження,

- державна фінансова підтримка інноваційних проектів, що пройшли відбір за встановленими критеріями.

Висновки. Таким чином, методологічні основи інноваційного розвитку нерозривно пов'язані з науково-технічним прогресом і теорією економічного зростання. Одним із шляхів прискорення економічного розвитку підприємства є активізація його інноваційної діяльності. Провідне місце в активізації інноваційної діяльності підприємства відводиться інвестиційному забезпеченню як одній із дієвих форм фінансування розробки й впровадження інновацій. Інвестиційне забезпечення відіграє важливу роль на всіх стадіях інноваційного процесу.

Процес організації інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу промислового підприємства стосується як споживачів, інвесторів, державних і місцевих органів влади, наукових та науково-технічних організацій,

постачальників, працівників підприємства тощо), так і забезпечує вирішення основних завдань підприємства.

Інноваційний потенціал є складовою частиною категорії вищого рівня - потенціалу інноваційного розвитку. Відповідно, його складові перерозподілені між власне інноваційним, ринковим і виробничо-збутовими потенціалами. Такий перерозподіл дає змогу точніше відобразити сутність згаданих потенціалів, забезпечує їхнє взаємне узгодження та приведення у відповідність у процесі вибору конкретних траєкторій реалізації потенціалу інноваційного розвитку суб'єкта господарювання

Список літератури:

9. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-IV // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

10. Ішук С. О. Формування інвестиційних програм розвитку виробничого потенціалу регіонів // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Транскордонне співробітництво, ринкова інфраструктура та фінансово-інвестиційна діяльність: Зб. наук. праць. - Вип. 6 (XXXVII) / Відп. ред. академік НАН України М.І. Долішній. - Львів: ІРД НАН України, 2002. - С. 388-395.

11. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. - М.: ИТЕМ ЛТД; Юнайтед Лондон Трейд Ли- митед, 1995. - 448 с.

12. Пересада А.А. та ін. Інвестування: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А.А. Пересада, О.О. Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. - К.: КНЕУ, 2001. - 251 с.

13. Федоренко В.Г. Инвестознавство: Підручник. — 3-тє вид., допов. — К.: МАУП, 2004. — 480 с

14. Череп А.В. Инвестознавство: Підручник. - К.: Кондор, 2006. - 398 с.

Ключові слова: інновація, потенціал, інвестиції, інвестор, інноваційна стратегія, розвиток, заходи, прибуток

Ключевые слова: инновация, потенциал, инвестиции, инвестор, инновационная стратегия, развитие, меры, прибыль

Key words: innovation, potential, investment, investor, innovation strategy, development activities, profit

Надійшла до редакції 11.03.2013 р.